

Бърнард Меламъд

Говорещият кон

ВЪПРОС: Дали съм човек в конски образ, или кон, който говори като човек? Да предположим, че направят рентгенова снимка, какво ще видят? Сияен човешки скелет, разположен вътре в коня или просто кон със сложен говорен апарат? Ако е първото, тогава дори на Йона му е било по-добре в кита – не само по-просторно, но и е знаел кой е и как е попаднал там. А аз трябва да гадая. Но както и да е, след три дена и три нощи огромната риба спряла в Ниневия, Йона си взел куфарчето и слязъл. Но не и Абрамовиц – все още пътник или на разположение след толкова години, – Абрамовиц не е пророк. Напротив, той е само второстепенен номер в някаква циркова програма, фрашкана с откачени – макар че наскоро се издигна по настояване на Голдбърг, до централната арена на голямата шатра, в номера заедно с него излиза и глухонемият му господар – самият Голдбърг, дано бог прости греховете му. Зная само, че съм тук от години и продължавам да не разбирам що за съдба е моята, с две думи – дали съм Абрамовиц, конят, или един кон ПЛЮС Абрамовиц. Защото това изобщо не е ясно. Всичко друго разбирам, но стигна ли до това, не мога да мръдна нито крачка по-нататък, особено с Голдбърг, изпечен на пътя ми. Може би е така заради нещо, което съм казал или помислил, или направил, или не съм направил през живота си. Както лесно се греша, така и лесно се забравя кой е виновният. Естествено имам си свои теории, проглясъци, догадки, но нямам никакви доказателства.

Понякога, докато стоеше в конюшната и копитата му нервно потрепваха по разнебитените дъски на пода, Абрамовиц дъвчеше твърдия пожълтял овес в торбата за зоб и през ума му минаваха мисли, подобни на далечни спомени за препускащи млади кончета, които си играят и си душат хълбоците сред зелените поля, и разни други тревожни образи, които също са спомени, може би, макар че кой знае кое всъщност е истината?

Опитах се да разпитам Голдбърг, но умряла работа. При всеки въпрос става тъмновиолетов и внезапно се стяга. Разбирам го – той си е глухоням отдавна, не обича да му се месиш нито в мислите, нито в плановете, нито в начина на живот. И никакви изненади! – освен онези, които той сам измисля. С други думи, въпросите го разстройват. Задай му въпрос и с него е свършено. С мен разговаря само когато има желание, а това не е много често – малкото му търпение бързо се изчерпва. Напоследък настроението му е ужасно, твърде често посяга към бамбуковата пръчка – и прас по задницата! Обикновено ми дава много овес, слама и вода, а от време на време ме гощава с по някоя шега за отмора, когато

съм напрегнат, но най-чести са заканите, последвани от взривове болка, ако нещо не съм разбрал правилно, или пък съм казал нещо, с което съм му бръкнал в червата. То да беше само пръчката, която шибя като камшик, ама не, и заканите му имат същия ефект – като зигзагите на светкавица през плътта, всъщност ударите болят по-малко от заканите -ударът е мигновен, заканата те тормози. Но истинската болка, поне що се отнася до мен, е когато не знаеш онова, което трябва да знаеш. Което не означава, че не общуваме един с друг. Голдбърг чука с големите кокалчета на пръстите си по главата ми – предава ми съобщения по морзовата азбука – чук, чук, чук, усещам как трептенията преминават по костите ми чак до върха на опашката – когато ми заповядва какво да направя или заплашва колко пъти ще ме шибне за последното прегрешение. Първото му съобщение, спомням си, беше НИКАКВИ ВЪПРОСИ. Ясно? Поклатих глава утвърдително и една малка камбанка, закачена на кашка под гривата ми, издрънча. Тогава за първи път разбрах, че е там.

ГОВОРИ, изчука той по главата ми, след като ми съобщи за представлението, ти си говорещ кон.

– Да, господарю.

Смееш ли да кажеш друго?

Най ме изненада гласът ми, когато се извиси през тунела на конския врат. Не мога да си спомня точно случая – иди, че си спомняй началото на нещата. Трябва да се боря с паметта си, за да изтръгна от нея ранен спомен. Не ме питайте защо, може да съм паднал и да съм си ударил главата, а твърде вероятно е и нещо друго да ме е осакатило. Голдбърг е моят глухоням собственик, чете по бърните ми. Веднъж, когато беше пиян и си търсеше компания, ми изчука, че навремето, преди да се включим в цирка, съм бил разнасял стока по панаири и пазарища.

А аз си мислех, че съм се родил в цирка. В една дъждовна, снежна, гадна нощ – ми съобщи Голдбърг по морза върху черепната ми кост.

– Какво се случи тогава?

Той млъкна безвъзвратно. Трябваше да го предвидя, а не можах. Опитвам се да си припомня за каква нощ става дума и през съзнанието ми прибягват смътни мисли – може да са от някаква история, която съм сънувал, когато освен да дъвчеш овес, няма какво друго да правиш. Да фантазираш така е по-лесно, отколкото да си спомняш. Най-често ми се присънва една история за двама души, или два коня, или двама души на коне, макар че кой от тях съм аз, не зная. Както и да е, двама непознати се срещат, единият задава на другия някакъв въпрос и ето че вече са се хванали за гушата – или си разсичат главите с мечове, или цвилят

обезумели и разкъсват със зъби плътта си, или и двете неща едновременно. Независимо дали са ездачи или коне, единият от тях е слаб и потичен, а другият – тлъст чуждоземен с огромна черна корона на главата си. Срещат се в каменна кариера през една дъждовна, снежна, гадна нощ, единият с пукнатата си метална корона, натежала с цял тон върху главата му и забавяща движенията му, без обаче да ги прави неточни, другият с дрипаво шарено кепе върху главата си. Боричкат се цяла нощ под призрачната светлина на хлъзгавата кариера.

ВЪПРОС: – Какво да се прави?

ОТГОВОР: – Стига с тези долни, гадни въпроси.

На следващата сутрин единият от нас се събужда с ужасна болка, която е сякаш от рана на врата, но е също и главобол. Спомня си удар, за чието съществуване не може да се закълне, и някакъв странен диалог, в който отговорите предхождат въпросите:

Спуснах се по стълбата.

Как се озова там?

Горното и долното.

Кое кое е?

В съня си Абрамовиц подозира, че Голдбърг го е цапардосал по главата и го е натъкнал В някой кон, защото е имал нужда от говорещ кон за номера си, а такъв не съществува. Де да знаех със сигурност!

НЕ СМЕЙ ДА ПИТАШ.

Такъв е по природа, простак, макар че проявява внимание, когато е потиснат или пийнал. Тогава се случва да ми изчука по някой закачлив виц. Не виждам да има приятели. На тема семейство не говорим и двамата. Когато се смее, той плаче.

Сигурно се разстройва от това, че единственото, което е способен да каже на глас, са четирибуквени думи от рода на Гууу, Гааа, Гний, Ге-ее и когато дойде да се почерпят, шефът на цирка, който изпълнява и функциите на конференсие, забива смутено поглед в пода. С такива, които не знаят морзовата азбука, Голдбърг се криви, пули и скърца със зъби. И той си има своите чудатости. Държи на стената един плесенясал тризъб харпун, закачен над препарираната глава на едно пони. Понякога слиза в мазето със стара свещ и се връща с нова, запалена, въпреки че имаме електричество. Макар да не се оплаква от живота си, Голдбърг се коси и пука с пръсти. Изглежда жените не го интересуват, но затова пък има грижата винаги при възможност Абрамовиц да опита късмета си с някоя разгонена кобила. Абрамовиц се заема да удовлетвори физиологичната си природа, фактите са си факти, иначе не е кой знае какво,

кобилите не се интересуват от словоизлияния. При това Голдбърг ръкопляска, когато Абрамовиц яхне някоя, което е унизително.

Щом се установят за зимата, собственикът се издокарва веднъж в седмицата и отива в града. Докато си слага сукнения костюм, диамантената карфица и жълтите ръкавици, той се пъчи пред голямото огледало. Уж се фехтува, мушка с бамбуковата си пръчка образа в огледалото или пък върти пръчката на един пръст. Къде ходи, когато ходи, не съобщава никога на Абрамовиц. Но като се върне, е обикновено тъжен, понякога изтерзан, не се е забавлявал твърде добре и в това си настроение е склонен да дарява нежни шибвания с проклетата си пръчка. Или, което е още по-лошо – да заплашва. Нищо сериозно наистина, но кому е нужно? Обикновено предпочита да си стои в къщи и да гледа телевизия. Запленен е от астрономията и когато има предаване по образователния канал, той е неизменно там, всяка вечер, взрян в звездните картини, в квазарите, в безкрайното пространство. Обича също така да чете вестник „Дейли нюз“, който разкъсва, след като го прочете. Понякога чете книгата, която крие на един рафт в килера под някакви стари шапки. И ако книгата не го размее веднага, се разплаква, Когато нещо от прочетеното в дебелия книга го развълнува, той обелва очи, разлигавя се и прави опити да проговори с вдървения си език, въпреки че единственото, което Абрамовиц чува, е гууу, гааа, гиии, геее. Все тези думи с неизвестно съдържание, а понякога и гуул, гуун, гиик, гонк, в различни комбинации, най-често гуул с гопк, което според Абрамовиц означава Голдбърг. Случвало се е в подобни състояния да рита Абрамовиц по корема с тежкия си ботуш. Уууф.

Когато се смее, цвили като кон, а може би така аз го чувам с конските си уши. И макар че от време на време се случва да се смее, това ни най-малко не облекчава живота ми, поради положението, в което се намирам. Искам да кажа, че все си мисля, ето ме затворен в този кон. Това си е моя теория, въпреки че имам известни съмнения.

Иначе Голдбърг е малко набито човече с дебел врат, гъсти черни вежди, всяка като малък мустак, и големи крака, които се подуват в безформените му ботуши. Мие си краката в кухненската мивка и мята пожълтелите си чорапи да съхнат върху варосаните преградки на бокса ми. Пфуу. Обича да прави фокуси с карти. През зимата живеят на юг в малка, мръсна едноетажна къща с конски бокс, пристроен така, че Голдбърг да може да го стигне само с няколко крачки от кухнята на къщата. За да се вкара Абрамовиц в бокса, трябва да го преведат по една дъска, поставена отвън, а вратата се затваря плътно до задницата му. За да не

може да се шляе из цялата къща, под главата му е поставена дъсчена преградка. Освен това боксът се намира точно до клозета, където по цяла нощ шурти вода от разваленото казанче. Животът с глухоням е скучен, освен когато Голдбърг реши да измени малко номера. За Абрамовиц е удоволствие да репетира новото представление, въпреки че Голдбърг почти никога не променя репликите, а само реда на отговорите и въпросите. Но по-добре така, отколкото нищо. Понякога, когато на Абрамовиц му писне да си говори сам на себе си и да задава въпроси, които остават винаги без отговор, той започва да се оплаква, да крещи и да нарича собственика си с мръсни имена. Пръхти, реве, цвили пронизително. В безсилието си рита със задни крака, люшка се и галопира в бокса си, но какъв е смисълът да галопираш, когато няма къде да мръднеш, а Голдбърг не може или не иска да чуе оплакванията. жалбите, протестите?

ВЪПРОС: – Отговори ми само едно: Ако излеждавам присъда, докога? ,

ОТГОВОР: ... ..

От време на време Голдбърг сякаш започва да осъзнава нуждите на другите и тогава е малко по-внимателен с Абрамовиц – реши го и го разчесва, дори ще отърка четинестата си глава в неговата, конската. Проявява интерес и към храната му, дали стомахът му е редовен и до каква степен, но ако Абрамовиц се разчувства и прояви невнимание, когато собственикът е наблизил, и зададе въпрос, който той може да прочете от устните му, Голдбърг го цапва през носа. Или заплашва, че ще го стори. А от това не боли по-малко.

Знам само, че е бивш водевилен комедиант и акробат. Участвал е в солов номер и е разказвал смешки с помощта на някакъв слепец, но това е било, преди да изпадне в меланхолия. Ето горе долу всичко, което ми е изучава по морза за себе си. Когато се самозабравих и попитах какво е станало после, той ме цапна през носа.

Само веднъж, когато беше полупиян и ми даваше полагаемата кофа вода, вметнах набързо един въпрос, на който той отговори, без да се усети.

– Откъде ме взе, господарю? От друг ли ме купи? Вероятно на търг?

НАМЕРИХ ТЕ В ЕДНА ЗЕЛЕНЧУКОВА ГРАДИНА.

Веднъж изучука по черепа ми: „В началото бе слово.“

– Чие е било това слово?

Прас по носа.

ПОВЕЧЕ НИКАКВИ ВЪПРОСИ.

- Внимавай с раната на главата ми или там каквото имам.
- Затваряй си челюстите или ще се разделиш със зъбите си.

Голдбърг би трябвало да прочете онази история, която веднъж чух от транзистора му, помислих си аз. За един беден файтонджия, който кара файтона си из руските снегове. Синът му, чудесно, многообещаващо момче, се разболява от пневмония и скоро след това умира, а файтонджията няма пред кого да излее мъката си. Никой не желае да чуе за неприятностите му, защото хората навсякъде по света са такива. Щом отвори уста, за да каже нещо и те започват да го обиждат. Така че в края на краищата разказват историята си на своята кранта в обора и конят, преживяйки овес, слуша разплакания старец, който му разправя за токущо погребания си син.

Нещо подобно може да се случи и с теб, Голдбърг, и тогава ще бъдеш много по-мил с мене, който и да съм.

- Ще ме пуснеш ли някога на свобода, господарю?
- **ЩЕ ТЕ СЪДЕРА ЖИВ ОТ БОЙ, ПРОКЛЕТИ КОНЬО.**

И този номер, в който участваме заедно. Голдбърг го нарича „ПИТАЙ ПАК“, което, поне що се отнася до мен, е иронично заглавие.

В дните, когато бяхме още само второстепенен номер, хората стояха сред брадатите жени, шарените дебелаци, Джоуи, момчето змия, и другите образи и се смееха невероятно на говорещия Абрамовиц. Спомня си как един човек го беше зяпнал в устата, за да види кой се крие там. Някакво джудже? Други предполагаха, че е номер на вентролог, макар конят да им казваше, че Голдбърг е глухоням. Но в централната шатра номерът предизвика взрив от ръкопляскания. Репортерите молеха за разрешение да интервюират Абрамовиц и той възнамеряваше да изплюе камъчето, но Голдбърг не разрешаваше. „Ще се надуе и ще му порасне работата, казваше Абрамовиц вместо него. – Няма да може да носи същия номер шапка като миналата година.“

За представлението собственикът се облича в бял костюм на червени точки с бухнали клоунски панталони, слага и островърхата шапка на клоун и взима назаем един виещ се като змия камшик, вещ, от която Абрамовиц става плашлив, макар Голдбърг да твърди, че няма защо да се безпокои, тъй като това е просто допълнение към костюма за номера. Няма номер с животни без камшик. Хората обичат да слушат плущенето му. Завързва също така върху главата на Абрамовиц една метличка от пера за бърсане на прах, с която конят заприличва на спаружил се едноног. Цирковият квинтет приключва с духовата „Увертюра към Вилхелм

Тел“, следва тромпетен туш и Голдбърг заплющява с камшика си, дока-то Абрамовиц, със своята проскубана переста метличка за прах обикаля веднъж в тръс осветената от прожекторите арена, застава мирно с лице към клоуна Голдбърг и рие с предния си ляв крак посипаната с трици земя. Тогава започват номера, ръждивото лице на Голдбърг става тъм-ночервено, когато си отваря боядисаната уста, за да даде израз на мис-лите си, а меланхоличните му очи под черните вежди изхвъркнат навън докато цеди мъчително отвратителните звуци, неговото единствено красноречие:

– Гууу, гааа, гиии, геее?

Звънкият, съвършено навременен отговор на Абрамовиц е:

ОТГОВОР: За да отиде отсреща- Ахване от страна на зрителите, шепот, може би на учудване, и миг на напрегнато мълчание. Тогава под барабанен туш Голдбърг изплющява с дългия си камшик и Абрамовиц превежда идиотизма на собственика си в нещо смислено, с което някак оправдава очакванията, макар всъщност това да не е нищо друго освен въпрос, последвал вече дадения отговор.

ВЪПРОС: Защо кокошката пресича улицата? ТОГАВА се разми-ват. И още как се смеят! Развеселени, започват да се потупват един дру-гиго. Човек ще рече, че тази изтъркана гатанка, това тъжно подобие на виц, е първото, което чуват в живота си. Смеят се на преведения въпрос, разбира се, а не на отговора – такъв е Голдбърговият замисъл. Ето какъв човек е. Функционира само по този начин.

След това Абрамовиц обикновено изпада в мрачно настроение, за-щото знае, че онова, което всъщност ги забавлява, не е старата банална главоблъсканица, а фактът, че е зададена от кон. Ето какво му разгонва фамилията.

– Това е тъп въпрос.

– Няма по-умни.

– Защо не ме оставиш да задам аз няколко? ЗНАЕШ ЛИ КАКВО ЗНАЧИ СКОПЕН КОН? Не отговарях. За подобна игра са нужни двама, След първите аплодисменти двамата изпълнители се покланят ниско. Абрамовиц обикаля в тръс арената с високо вдигнат плюмаж. А когато Голдбърг Започне отново да плющи с мекия си камшик, той се прид-вижва нервно към центъра на арената и двамата продължават с другите обичайни инфантилни отговори и въпроси все в същия идиотски и тъпа-нарски обратен ред. След всеки въпрос Абрамовиц обикаля арената под одобрителните викове на зрителите.

ОТГОВОР: – За да не му паднат панталоните.

ВЪПРОС: – Защо пожарникарят носи червени тиранти?

ОТГОВОР: – Колумб.

ВЪПРОС: Кой е първият рейс през Атлантическия океан?

ОТГОВОР: " Вестник.

ВЪПРОС: – Какво е това черно и червени на бял фон?

Изкарвахме така около десетина и когато привършихме, Голдбърг заплющяваше с глупавия си камшик, аз галопирах няколко пъти около арената, след което идваше ред на последните поклони.

Голдбърг потупва изпускащия ми пара хълбок и под океанския рев на шатрата, където всеки ръкопляска и вика браво, ние напускаме арената, галопираме по наклонената рампа към дома си. личния фургон на Голдбърг и прикрепения към него конски бокс, след което преставаме да бъдем обществено значими до утрешното представление. Много посетители идваха вечери наред да гледат представлението и се смееха на гатанките, макар да ги знаеха още от деца. Ето как минава сезонът и така или иначе нищо не се е променило, освен че Голдбърг прибави напоследък няколко глупави гатанки за слонове, за да осъвремени номера.

ОТГОВОР: – От игра на топчета.

ВЪПРОС: – Защо колената на слона са набръчкани?

ОТГОВОР: – За да си държат в него мръсното бельо.

ВЪПРОС: – Защо слоновете имат дълъг хобот?

Нито Голдбърг. нито аз имаме особено добро мнение за последните вицове, но те са в духа на последната мода. Според мен, бихме могли да изкараме номера и без вицове. Единственото, което всъщност е необходимо, е говорещият кон.

Един ден Абрамовиц реши да си измисли сам въпроси и отговори – не е чак толкова трудно. Същата вечер, след като приключиха с обичайната програма, той вмъкна новата си гатанка.

ОТГОВОР: – За да поздрави своята приятелка кокошката.

ВЪПРОС: – Защо жълтата патица пресича пътя?

След миг объркано мълчание всички пощуряха, удряха до посиняване коленете си с юмруци – из целия цирк хвърчаха разкъсани сламени шапки, но Голдбърг, стъписан и сякаш невярващ на очите си, изпепели с кръвнишки поглед коня. Ръждивото му лице стана тъмновиолетово. Изплющя с камшика си и сякаш ледовете в реката се пропукаха. Осъзнавайки в ужаса си, че е прекалил, Абрамовиц оголи големите си зъби, подхвърли задницата си нагоре и без да иска направи няколко крачки напред. Зрителите обаче помислиха, че това е цветисто допълнение към номера и лудо заръкопляскаха. Гневът на Голдбърг се поуталожил и като

отпусна камшика, той се престори, че се смее под мустак. Сред неспирните ръкопляскания Голдбърг гледаше лъчезарно Абрамовиц, сякаш това беше едничката му рожба, която няма начин да сгреси, макар Абрамовиц да знаеше дълбоко в душата си, че собственикът му е бесен.

– Не забравяй КОЙ КОГО, невменяеми коньо – изчука Голдбърг с гръб към публиката по носа на Абрамовиц.

Накара го да обиколи още веднъж в галоп арената, метна се с акробатически подскок върху неоседлания му гръб и лудо го пришпори към изхода.

След което му съобщи по морза с твърдите кокалчета на пръстите си върху черепа, че ако му скрои още веднъж подобен номер, ще го заведе лично във фабриката за лепило. КЪДЕТО ЩЕ ТЕ СТОПЯТ ЗА КЛЕЙ. – Каквото остане, е за храна на кучетата.

– Пошегувах се, господарю – обясни Абрамовиц.

– Разбирам да беше казал отговора, но да зададеш и въпроса сам е безобразие.

Насъбраната горчилка накара говорещият кон да отвърне:

– Направих го, защото така се почувствах свободен.

Тогаво Голдбърг го шибна жестоко по шията с убийствената си пръчка. Задушавайки се, Абрамовиц се олюля, но кръв нямаше.

– Недей, господарю – изпъшка той, – не върху старата ми рана.

Голдбърг позабави топката, но продължи да размахва камшика.

– Само посмей още веднъж, дърта кранто, и ще си направя палто от конска кожа с пухкава яка, гуул, гуун, гник, гонк.

Слюнки бълбукаха в ъгълчетата на устата му.

Ясно.

Понякога ми се струва, че съм идея, но каква ти идея, застанал тук, в мръсната конюшня с копита, потънали в жълтите топки на собствените ми изпражнения, където се чувствам стар, отвратен от себе си и усещам миризмата на лошия си дъх, докато зъбите ми мелят в торбичката за зоб твърдия овес и го превръщат в размесена с пяна буца, а Голдбърг си пуши дългата цигара и зяпа телевизия. Храни ме доста добре, естествено, като се има предвид, че менюто е овес, но затова пък не ми е чистил бокса от една седмица. Лесно е да си го върнеш на един кон, ако си отмъстителен човек.

И така продължават с номера на матинета и вечерни представления, което поддържа Голдбърговото добро настроение и предизвиква неудържимия смях на публиката, но Абрамовиц сънува, че е на открито. Това са странни сънища, ако изобщо са сънища, той не е сигурен нито

какво са, нито откъде се взимат – скрити мисли може би за свобода или някаква самоирония? Нима можеш да имаш мнение за нещо, което е неосъществимо? И изобщо чувал ли е някой за говорещ кон, който при това сънува? Голдбърг с нищо не показва, че знае какво става, но Абрамовиц подозира, че разбира повече, отколкото си дава вид, защото конят, легнал в собствените си изпражнения на мръсната слама, се събужда от опасния унес и чува как собственикът мърмори нещо насън със своя говор на глухоням.

Абрамовиц сънува – или нещо от този род – един друг живот, който би могъл да живее – например на кон, който не може да говори, не може да роди нито една мисъл и е напълно доволен, че е един просто безсловесен кон. Вижда се как тегли, да речем, каруца по селския път. От двете му страни се издигат разлистени буки, а отвъд тях се ширят зелени поля с диви цветя. Ако беше такъв кон, вероятно щеше да се оттегли и да отиде да пасе сред полята. В по-смелите си сънища се вижда като състезателен кон с предпазни наочници за надбягване, който препуска с всичка сила по последната отсечка на разкаляната писта и разсича клина от галопиращи коне, за да спечели само с един нос на финиша, а жокеят с положителност не е Голдбърг. Жокей няма, той е паднал от коня.

Но ако не е състезателен кон, нека бъдем реалисти, ако Абрамовиц продължи да живее като говорещ кон, то тогава той няма да работи в цирк – всяка вечер ще рецитира поезия от сцената. Театърът е претърпан и хората въздишат ох и ах, какви прекрасни неща казва този кон.

Понякога си представя, че е напълно свободен „човек“, някой с неопределен външен вид и характер, може би лекар или адвокат, и помага на бедните. Не е лошо като идея за полезен живот. Но макар да сънувам аз, или ако не сънувам, правя каквото правя, чувам Голдбърг да говори в МОЯ сън. Говори като мене:

Първо на първо ти си от главата до петите говорещ кон, не просто някаква си кранта, която не може да говори и, честна дума, нямам нищо против тебе затова, че МОЖЕШ да говориш, Абрамовиц, а против онава, което казваш, когато си отваряш устата и нарушаваш правилата. Що се отнася до състезателния кон, ако се видиш каква развалина си-с наднормено тегло, с огромен увиснал корем и дебела, тъмна, неравна козина, която не лъсва, колкото и да те четкам и разресвам, и четири космати, дебели криви крака плюс чифт малки кривогледа очи – сам ще се откажеш от безумната идея да станеш състезателен кон и то още преди да те превърнат в посмешище. Що се отнася до рецитирането на поезия, кой би пожелал кон да му рецитира поезия? Абсурд. Що се отнася до

последния сън или там каквото те тревожи, онова дете искаш да станеш лекар или адвокат, остави я ти тая работа, не живеем в такъв свят. Конят си е кон, дори и когато е говорещ кон, не се бъркай с човеците, ако разбираш какво имам предвид. Щом си говорещ кон, такава ти била съдбата. Предупреждавам те, не хитрувай, Абрамовиц. Не се опитвай да узнаеш всичко, ще полудееш. Никоой не може да знае всичко, не живеем в такъв свят. Спазвай правилата на играта. Не клати лодката. Не се опитвай да ме правиш на маймуна, знам повече от тебе. Такъв съм се родил. Трябва да бъдем онези, които сме, макар да не ни е леко и на двамата. Но такава е логиката на положението. Диктува се от определени закони, въпреки че за някои е трудно да проумеят това. Законът си е закон, не можеш да промениш реда. Само така нещата си остават скачени. Ние сме взаимно свързани, Абрамовиц, това е. Ще ти призная, за да ти доставя удоволствие, че не мога да живея без теб и няма да те оставя да живееш без мен. Трябва да си изкарвам хляба и ти си ми говорещия кон в номера, от който се прехранвам, плюс че мога да се грижа и за твоите нужди. Истинската свобода, както винаги съм ти казвал и ти все не вярваш, е да проумееш това и да не хабиш енергия, съпротивлявайки се на правилата, ако го правиш, ще си похабиш живота. Ти си просто един кон, който може да говори, и повярвай ми, малко са конете, които я могат тая работа, така че ако си умен, Абрамовиц, трябва да си щастлив, вместо непрекъснато да недоволстваш. Не разваляй номера, ако не си търсиш белята. Що се отнася пък до онези жълти топки от твоите изpraжнения, ако се държиш прилично и джентълменски и внимаваш какво приказваш, ще извикам още утре чистачите да ги изгребат, след което лично аз ще те окъпя с топла вода от маркуча. Повярвай ми, нищо не може да се сравни с чистотата.

Така се гаври с мене насън, макар напоследък да нямам чувството, че спя много.

На късите разстояния, между малки и големи градове, циркът се придвижва с фургони. Теглят ги другите коне. На мене Голдбърг не ми разрешава, което също поражда тревожни мисли в главата ми. На по-дългите разстояния, между два големи града, ние се превозваме с цирковите влакове на бели и червени райета. Аз си имам бокс в един от товарните вагони заедно с няколко неговорещи коня, с гривии, заплетени „фантазе“ и с подкастриени опашки, всичко това заради номера с ездата без седла. Нито един от нас не се интересува особено от другия. Те мислят, ако изобщо могат да мислят, че кон, който говори, чисто и просто се перчи. Единственото, което знаят, е да ядат и да пият, да пикаят и да

серат. Не си разменят и дума помежду си. Нямаат нито тъпи, нито добри хрумвания.

След дългите железопътни пътешествия обикновено ни се полага свободен ден, без представление, а Голдбърг става мрачен, когато нямаме нито сутрешно, нито вечерно представление. Рано сутрин след дългото пътуване с влака той залюбва отново бутилката и започва да ми чука отвратителни морзови забележки и заплахи.

– Абрамовиц, мислиш прекалено много, кому е нужно? Освен това мислите ти прозират, а ти дори не знаеш, от което следва, че и мислите ти не го знаят. Казано другояче, не ставай прекалено честолюбив. Каж ми например какво мислиш в момента?

– Отговори и въпроси, господарю, предимно нови, за да си осъвременим номера.

– Глупости, нямаме никаква нужда от нови, и така номерът е прекалено дълъг.

Той би трябвало да знае въпросите, които всъщност си задавам, макар че е по-добре да не ги знае.

Започнеш ли веднъж да задаваш въпроси, единият повлича друг и така до безкрай. Ами ако се окаже, че си задавам едни и същи въпроси с различни думи? Все още искам да разбера защо този тъп грубиян не ми разрешава да го попитам НИЩО. Вече проумях, че Голдбърг се страхува от въпросите, защото при всеки въпрос има опасност да се издаде, че се страхува да го разберат кой е човек, който не прави нищо друго освен да повтаря съдбата си. Както и да е, Голдбърг има минало, за което се бои да ми разкаже, макар и от време на време да прави някакви намеци. А когато заговоря за своето минало, той ме съветва да нарежа тая работа. Да се съсредоточа върху бъдещето. Какво бъдеще? От друга страна, възможно ли е да си въобразява, че може да скрие нещо от Абрамовиц, който е роден за изследовател и си прекарва по-голямата част от времето в задаване на въпросите, които Голдбърг не разрешава да му зададе, навързвайки така нещата, докато накрая стига до заключението – чудна мисъл, – че знае повече, отколкото му е дадено на един кон, поради което, като се имат предвид всички натрупани доказателства, той с положителност не е никакъв кон. Поне не по рождение.

Така стигнах още веднъж до извода, че съм човек в конски образ, а не просто кон, случайно надарен със способността да говори. И по-рано бях стигал до подобно заключение в разсъжденията си, но си казвах, не, не е възможно. Телесно се чувствам по-скоро като кон, но пък от друга страна, нали мога да говоря, да мисля, изпитвам желание да задавам

въпроси. Така че съм това, което съм. Нещо ми подсказва, че не съществуват говорещи коне, въпреки че Голдбърг, сочейки ме с дебелия си пръст, твърди обратното. Живее от лъжите си, такава му е природата.

След много дни път, вече установили се на новото място, една вечер, като се увери, че вратата на конюшната не е затворена – Голдбърг ставаше небрежен, когато беше потиснат – Абрамовиц, под напора, както на убежденията си, така и на моментния порив, излезе от бокса на заден ход. Избегна предната част на Голдбърговия фургон и препусна в тръс през панаирната площ, където се бе разположил циркът. Двамата циркови помощници, които го видяха да препуска, вероятно защото Абрамовиц ги поздрави: „Здравейте, момчета, чудесна вечер!“, дори не направиха опит да го спрат. Извън пределите на цирка, макар и опиянен, че е на открито, Абрамовиц започна да се чуди дали не е сглупил. Беше се надявал – за да се скрие поне в началото – да намери залесено място, заобиколено с поля, където щеше да си пасе на спокойствие, но се озова в индустриалната част на града и колкото и да трополеше по улиците, не само не откри гора, но не видя дори градинка.

Къде може да се дене сам някой, който прилича на кон?

Абрамовиц се опита да се скрие в конюшната на една стара школа по езда, но бе прогонен от някаква разлютена жена. Накрая го хванаха на един перон, където чакаше влака. Знаеше, че е пълна глупост. Кондукторът не го пусна да се качи, въпреки че Абрамовиц му обясни положението си. Дотърча и началникът на гарата с насочен в главата му пистолет. Той именно задържа коня там, глух към умилкванията му, докато пристигна Голдбърг с бамбуковата си пръчка. Собственикът се закани, че ще смаже Абрамовиц от бой и описанието на последствията беше така мъчително живо, че Абрамовиц се почувства вече превърнат в къс кървящо месо. Половин час по-късно той се озова обратно във вече залостения конски бокс, пръскащата му се от болка глава беше покрита с корички засъхнала кръв. Голдбърг му четеше конско на глухонемия си език, а Абрамовиц, макар и свел глава в мнимо разкаяние, не изпитваше нищо подобно. За да избяга от Голдбърг, той трябваше първо да излезе от коня, в който се намираше.

Но да се измъкнеш от коня като човек не е лесна работа. Абрамовиц кроеше планове за бавни действия и за привличане на общественото мнение. Ще са му нужни месеци, ако не и години, за да постигне онова, което е длъжен да направи. Протест! Поддривна дейност, ако се наложи! Бунт! Една вечер, след като се поклониха и ръкоплясканията започнаха да замират, Абрамовиц вдигна глава, сякаш възнамеряваше да изцвили

колко високо цени аплодисментите и изкрещя към всички събрани в цирковата шатра: „Помощ! Нека някой ме измъкне оттук! Аз съм пленник в конска кожа! Освободете човека, вашия събрат!“

Сред мълчанието, което се разрастваше като гъста гора, Голдбърг, застанал отстрани, в пълно неведение по отношение на страстния призив на Абрамовиц – за него научи по-късно от шефа на цирка – разбра моментално по смаяното и втрещено изражение на всички, да не говорим за явно тържествувания вид на Абрамовиц, че нещо сериозно не е наред. Собственикът внезапно започна да се смее от все сърце, сякаш онова, което ставаше, каквото и да бе то, е просто част от номера, малко, бис само за коня. Зрителите също се разсмяха и заръкопляскаха горещо.

– Няма нищо да постигнеш – изуча по морза собственикът по-късно върху главата на Абрамовиц. – Защото никой няма да повярва.

– Тогава сам ме пусни оттук, моля ти се, господарю. Смили се над мен.

– По този въпрос – изуча строго Голдбърг- съм вече в течение. Нашият живот, както и прехраната ни, са зависими един от друг. Няма нищо съществено, от което да се оплакваш, Абрамовиц. Грижа се за тебе по-добре, отколкото ти би бил в състояние да го сториш.

– Нека е така, г-н Голдбърг, но каква полза, когато в сърцето си аз съм човек, а не говорещ кон?

Ръждивото лице на Голдбърг побеля, докато изучаваше обичайното **НИКАКВИ ВЪПРОСИ**.

– Аз не питам, а се опитвам да ти кажа нещо много сериозно.

– Не прекалявай с нахалството, Абрамовиц!

Същата вечер собственикът отиде в града, върна се мъртвопиян, сякаш бе лежал с отворена уста под развъртян кран за бренди, и заплаши Абрамовиц с тризъбия харпун, който държеше в сандъка си, когато пътуваха. Ново мъчение.

Както и да е, номерът продължава, но доста променен, не както преди. Въпреки безбройните предупреждения и най-разнообразни мъчителни заплахи, Абрамовиц всекидневно разстройва реда. След като Голдбърг приключи с идиотските си шумове, със своите гууу, гааа, гиии, геее, Абрамовиц умишлено обърква отговорите на вечните тъпи гатанки.

ОТГОВОР: – За да отиде отсреща.

ВЪПРОС: – Защо пожарникарят носи червени тиранти?

ОТГОВОР: – От игра на топчета.

ВЪПРОС: – Защо слонът има дълъг хобот?

И добавя без разрешение опасни ОТГОВОРИ и ВЪПРОСИ, напук на неизбежното наказание.

ОТГОВОР: – Говорещият кон.

ВЪПРОС: – Какво има четири крака и иска да бъде свободно?

На това никой не се изсмя.

Той се подиграваше също така на Голдбърг, когато не следеше достатъчно внимателно бърните му, наричаше го „глухонемия“, „скапано ухо“, „залостена уста“ и винаги, когато беше възможно, се обръщаше към публиката, като я подканяше и умоляваше за помощ.

– Насилие! Измъкнете ме оттук! Аз съм като вас! Това е робство! Искам да съм свободен!

От време на време, когато Голдбърг беше с гръб към него, или пък бе твърде разсеян, Абрамовиц се правеше на шут и по всякакъв начин се гавреше със собственика си. Ревеше като магаре при вида му, осмиваше с цвилене „говора“ му, тъпотата му, наглостта му. Съчиняваше песнички за свободата, пееше ги и подскачаше на задните си крака, за да покаже срамните си части. Случваше се Голдбърг, за да се присмее на присмехулника, да танцува тромаво с него – един клоун с боядисана начумерена усмивка, който танцува валс с кон. Онези, които знаеха номера от миналата година, бяха учудени, озадачени от промяната, притеснени, сякаш бъдещето ги заплашва.

– Помощ! Помощ, нека някой ми помогне! – молеше Абрамовиц. Никой не помръдваше.

Тъй като усещаше напрежението на и около-арената, публиката понякога освиркваше изпълнителите, което пораждаше у Голдбърг, с неговия бял костюм на червени точки и бяла клоунска шапка, огромно смущение, въпреки че общо взето запазваше самообладание по време на номера и никога не пусна в действие камшика на шефа. Всъщност той се усмихваше, когато го обиждаха, независимо дали „слушаше“ или не. Чуваше онова, което виждаше. Върху лицето му бе замръзнала хитра усмивка и устните му потреперваха. И въпреки че месестите му уши пламтяха като факли от присмеха и гаврите, които понасяше, Голдбърг се смееше до сълзи на остроумията и закачките на Абрамовиц, мнозина в платнената шатра се смееха с него. Абрамовиц побесняваше.

След това, щом си съблече клоунския костюм, Голдбърг го заплашваше до припадък или го пребиваше жестоко с пръчката си, а на следващия ден го тъпчеше с допингови таблетки и боядисваше козината му в черно, за да не виждат хората раните.

– Гаден кон, заради тебе ще си загубим работата.

– Искам да бъда свободен.

– За да си свободен, трябва да знаеш кога си свободен. Като имам предвид какъв си, Абрамовиц, ти ще бъдеш свободен във фабриката за лепило.

Една вечер, когато след тежка депресия, продължила цял ден, отпуснат и апатичен на арената, Голдбърг успя едва едва немощно да изплющи с камшика си, Абрамовиц, като си мислеше, че що се отнася до бъдещето – фабриката за лепило – между нея и сегашното му положение няма никаква разлика, реши да избегне и двата свои жребия и да изнесе соло представление за свободата, най-хубавото в цялата му кариера. Макар и отчаян, той беше забавен, съчиняваше весели гатанки:

ОТГОВОР: – Като скочиш през прозореца.

ВЪПРОС: – Как можеш да видиш сметката на стъклото?; рецитира стихотворения, които беше чул по радиото на Голдбърг, оставяно понякога да свири по цели нощи, след като собственикът беше заспал, разказа доста истории и завърши с прочувствена реч.

Той разказа тъжни истории за конската орисия – как например жестокият собственик пребил до смърт коня си, направил мозъка му на пихтия с една цепеница, защото, омаломощен от глад, конят нямал сили да тегли натоварената с дърва каруца. Друга пък беше за един невероятно бърз състезателен кон, който несъмнено щял да победи на конните състезания в Кентъки, ако алчният му господар не го бил упоил, защото бил заложил цяло състояние на следващия най-добър. Третата беше за някакъв митичен летящ кон, прострелян от един ловец, който стрелял просто защото не могъл да повярва на очите си. Следваше историята за един многообещаващ младеж, който излязъл на разходка през пролетта и се натъкнал на една богиня, къпеща се гола в потока. Докато се взираше с удивление и копнеж в красотата ѝ, тя внезапно надала пронизителен вик към небесата. Младежът побягнал в бърз галоп и все още тичайки, разбрал от пръхтенето и от звука на трополящите копита, че вече не е многообещаващ младеж, а препускащ кон.

Тогава Абрамовиц се провикна към лицата, които го заобикаляха:

– Аз също съм човек в конски образ. Има ли лекар в салона?

Мъртво мълчание.

– Може би тогава има магьосник? Никакъв отговор освен нервно хихикане. След това произнесе страстна реч за свободата на всички. Говори до посиняване и завърши отново с личен призив:

– Помогнете ми да си възвърна истинския образ. Той не е това,

което съм, а онова, което искам да бъда. Искам да бъда онова, което всъщност съм, човек.

В края на номера много от хората в шатрата се бяха изправили с навлажнени очи, а оркестърът изсвири: „Знамето осеяно с звезди“¹.

Голдбърг, който дремеше в един куп дървени стърготини през по-голямата част от соло-номера на Абрамовиц, се събуди навреме, за да се присъедини към поклоните на коня. След това, по съвета на ентузиазирания цирков директор, той прекръсти номера от „ПИТАЙ ПАК“ на „ВАРИЕТЕ ГОЛДБЪРГ“. А самият той, по неизвестни причини, плака.

Върнал се в конския бокс, след провала на най-страстните, най-вдъхновени молби за помощ, Абрамовиц заудря с глава в отчаянието си преградата, докато от ноздрите му не шурна кръв в торбичката за зоб. Помисли, че може да се удави в кръвта си, но му беше все едно. Голдбърг го намери проснат на пода сред мръсната слама, в дълбока несвят, и го съживи с уханен разтвор от амоняк. Превърза му носа и му заговори бащински.

– Виждаш какво значи провал – изучука му той по морза с тъпия връх на пръста си. – но можеше да е и по-лошо. Вслушай се в съвета ми и се примири с положението на говорещ кон, и в него има изисканост.

– Или ме превърни в човек, или ме направи кон – умоляваше го Абрамовиц. – Това ти е по силите, Голдбърг.

– Сбъркал си адреса, приятелю.

– Защо винаги лъжеш?

– Защо винаги задаваш въпроси, които не бива да задаваш?

– Питам, защото съществувам. Защото искам да бъда свободен.

– Добре де, кой е свободен, кажи ми? – му се подигра Голдбърг.

– Ако е така – каза Абрамовиц, – какво трябва да се направи?

НЕ ПИТАЙ, ПРЕДУПРЕДИХ ТЕ.

Предупреди го, че ще го удари с юмрук по носа; той отново прокръвя.

По-късно същия ден Абрамовиц започна гладна стачка, която продължи почти една седмица, но Голдбърг го заплаши, че ще го храни насила с дебели гумени тръби в двете ноздри и с това стачката приключи. Абрамовиц едва не се задави и не умря от глад при мисълта за подобно нещо. Номерът продължи както преди и собственикът отново го прекръсти на „ПИТАЙ ПАК“. Когато сезонът свърши и циркът се отправи на юг, Абрамовиц го последва, препускайки в тръс сред облак прах

---

1. Националният химн на Съединените Американски Щати – бел. пр.

заедно с другите коне.

И все пак си имам свои мисли.

Една чудесна есен, след дълго и тежко лято, Голдбърг изми големите си крака в кухненската мивка и праметна миризливите си чорапи да съхнат върху преградата на конския бокс на Абрамовиц, преди да седне да гледа астрономия по образователния канал. За да вижда по-добре, той сложи запалена свещ върху цветния телевизор. Но от небрежност беше оставил вратата към бокса отворена. Абрамовиц прескочи трите стъпала и премина в тръс през мръсната кухня, очите му святаха. С лице към Голдбърг който се вираше със страхопочитание във вселената на екрана, той се изправи с бесен рев на задните си крака, за да стовари копитата си върху главата на собственика. Голдбърг го забеляза с крайчеца на очите си и скочи да се защити. Качи се мигновено на стола и успя с едно измучаване да сграбчи двете уши на Абрамовиц. сякаш възнамеряваше да го повдигне за тях. Главата на коня заедно с шията, точно до старата рана, останаха в ръцете му. Сред вонята на кръв и карангия от дупката в коня се подаде бледа човешка глава. Беше мъж в началото на четиридесетте с изпотено пенсне, напрегнати черни очи и черен мустак. Освобождавайки ръцете си, той сграбчи Голдбърг за дебелия врат и с двете си големи длани го стисна с все сила. Докато се дърпаха и боричкаха, с безумно усилие Абрамовиц се измъкна бавно от коня до пъпа. В този миг Голдбърг отпусна неистовата си хватка и въпреки че урокът по астрономия продължаваше сред взрив от светлина, той изчезна. По-късно Абрамовиц направи няколко дискретни проучвания, но никой не знаеше къде е.

Като излезе от територията на цирка, той прекоси в лек галоп меката трева на една ливада и потъна в тъмната гора, свободен кентавър.

КРАЙ

© Бърнард Меламъд
© 1985 Александра Велева, превод от английски

Bernard Malamud

Източник: <http://bezmonitor.com>
Сканиране, разпознаване и редакция: Виктор

Издание:

Бърнард Меламъд. Говорещият кон
Профиздат, март 1988 г.
Редактор: Кръстан Дянков
Редактор на издателството: Георги Борисов
Техн. редактор: Марияна Иванова
Коректор: Катя Цонева

The Stories of Bernard Malamud. Farrar /Straus/ Giroux, New York, 1983

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1953>]